

EVLİLİK DOYUM ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMALARI

Dr. Metehan ÇELİK
celmete@cu.edu.tr

Prof. Dr. Banu YAZGAN İNANÇ
binanc@cu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı evli bireylerin evlilik doyumlarını ölçmeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmektir. Ölçeğin geliştirilme aşamaları içinde kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve ölçüt bağıntılı geçerlik türleri ile iç tutarlık ve test-tekrar test güvenirliliği çalışmaları yapılmıştır.

Madde havuzunun oluşturulmasında kuramsal temel ve ilgili araştırmalar ve öğretim elemanları ve uzman psikolojik danışmanlardan yararlanılmıştır. Birinci yapı geçerliği çalışmasında 360, ikinci yapı geçerliği çalışmasında 146, üçüncü yapı geçerliği çalışmasında 217, dördüncü yapı geçerliği çalışmasında 301 evli birey örnekleme dahil edilmiştir. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında benzer ölçekler geçerliği için Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ) kullanılmış ve toplam 111 evli bireyden veri toplanmıştır. Ayırt edici geçerlik için ise Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) kullanılmış ve toplam 47 evli bireyden veri elde edilmiştir. Test-tekrar test güvenirliliği çalışması 70 evli bireyden oluşan bir örneklem üzerinden üç haftalık bir ara ile elde edilmiştir.

Yapı geçerliği için gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizleri sonucunda 13 madde kalmış ve 3 faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu üç faktör doğrulayıcı faktör analizi sonucunda desteklenmiştir. Her üç faktör de alt ölçek olarak kabul edilerek, içeriklerine göre “aile”, cinsellik” ve “benlik” olarak adlandırılmışlardır. Ayrıca ölçeğin tamamının ve alt ölçeklerinin iç tutarlık Cronbach alfa değerleri, madde-toplam puan korelasyonları ve test-tekrar test katsayılarının yüksek olduğu görülmüştür. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları sonucunda elde edilen ilişki değerleri ölçeğin geçerliğini destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik Doyumu Ölçeği, Aile, Cinsellik, Benlik

ABSTRACT

This study aimed at developing a scale to measure marital satisfaction of marriage people. Content validity, construct and concurrent validity studies were done for development process of the scale. Internal consistency and test-retest reliability calculations were done to test the reliability of the scale.

For content validity, theoretical content, literature about marital satisfaction, psychological counsellor and lecturers were benefitted. In this study, for first construct

validity 360 married individual were reached for collecting data. For second construct validity 146 married individual were reached for collecting data. For third construct validity 217 married individual were reached for collecting data. For fourth construct validity 301 married individual were reached for collecting data.

For measurement-correlating validity, 111 married people were reached for collecting Marital Adjustment Scale (MAS) Data. For discriminant validity, 47 married people were reached in order to collect Beck Depression Scale Data. The scores of test-retest reliability were obtained in a sample of 70 married person in 3 weeks intervals.

At the end of the factor analysis, three factors that have 13 items, were remained. According to their contents they have been named as: "Family", "Sex" and "Self". Also correlation between the scale and sub-scale, and convergent validity of the scale were high.

Key Words: Marriage Satisfaction, Family, Sex, Self

GİRİŞ

Evlilik bireylerin yaşamında önemli bir etkiye sahiptir. Bu etkiden dolayı son yıllarda evlilik doyumu ve ilişkisine dayalı araştırmalar yaygın bir şekilde çalışılmaktadır. Bunun yanı sıra yaşam doyumu, çatışma yönetimi, cinsel doyum, iletişim ve evlilik doyumu gibi faktörler fonksiyonel aileyi etkileyen çok önemli belirleyici etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Greef, 2000). Kişinin sosyal açıdan gelişmesi için önemli bir etkiye sahip olan evliliğin çok farklı tanımları dikkati çekmektedir.

Psikolojik sistem içerisinde bireyler duygusal ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Glenn (1991), evliliği bireylerin mutluluğunu sağlayan ve kişiliklerinin gelişmesinde önemli rol oynayan bir birim olarak tanımlamaktadır. Fowers (1993) ise evliliği bireyin benliğini başkasının benliği ile birleştirmesine imkan veren, kişiliğinin gelişmesini ve mutlu olmasını sağlayan bir kurum olarak görmektedir.

Başka bir tanımda ise evlilik ailenin kurulmasında ilk evreyi oluşturan eşler arasındaki ilişki biçimi olarak ifade edilebilir. Evlilik ve aile ögeleri arasındaki ilişkilerin nasıl ortaya çıktığını açıklamak için yapılan bazı araştırmalar, bu ögelerin bazen iççe olduğunu, bazen aralarında hiçbir ilişkinin olmadığını, bazen evlilik ilişkisini etkileyen faktörlerin sadece eşleri etkileyebildiğini, bazen de eşler arasındaki ilişkiyi etkileyen faktörlerin ailenin diğer ünitelerini de etkilediğini belirtmektedir (Everett, 1990).

Cutlar ve Radford (1999), aralarında iyi bir ilişki bulunan, çocuklarının geleceğini, güvenliğini düşünen ve geleceğe iyimser bakan, açık iletişim kuran evlilik sisteminin sağlıklı bir aile yapısını temsil ettiğini belirtmektedirler ve birbirlerine karşı sorumluluk duygusu taşıyan, birbirlerini sosyal açıdan destekleyen, birlikte isteyerek zaman geçiren, üyeler arasında açık iletişim olan, kriz durumunda birbirine kenetlenen bireylerin oluşturduğu sistemi evlilik olarak nitelemektedirler.

Evlilik, toplumlarda farklı yapılar gösterebilen, aile kurmayı ve türün devamını sağlayan iki insanın kalıcı bir beraberlik için bir araya gelerek oluşturdukları,

birbirlerine ve çocuklarına karşı ortak sorumluluklarını yerine getirmeye söz verdikleri, birbirine bağlı sistemlerden oluşan evrensel bir kurumdur (Saxton, 1982, s.216).

Terry ve Kottman (1995), sağlıklı ailelerdeki çiftlerin uyumlu ve doyum sağlayıcı evliliklerinin olduğunu belirterek, eşler arasındaki etkili iletişimin, destek ve onayın, aile ile ilgili görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinin, çocuklarla ilgilenebilmenin, karşılıklı saygı ve değer vermenin, boş zamanları birlikte paylaşmanın, problemlere birlikte göğüs germenin, eşlerin aileye ekonomik anlamda katkıda bulunmasının ve bir meslek sahibi olmalarının evlilikteki psikolojik doyumunu etkilediğini vurgulamaktadır.

Aile bir bütündür ve evlilik ailenin temellerinin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle sanayileşme ve endüstrileşme olgusu evliliğin yapısını değiştirmiş olup bu değişim değişen toplumda yaşamı sürdürmek ve uyum sağlamak açısından evliliğin yapısının anlaşılmasının ve iyi bir şekilde değerlendirilmesinin önemini arttırmaktadır. Olson (1993), ailenin yapısının iyi bir şekilde değerlendirilmesi açısından eşlerin evlilik ilişkilerinin anlaşılmasının önemini belirtmektedir. Farley (1990), aile sisteminin anlaşılmasında evliliğin irdelenmesinin aile içindeki zorlukların, problemlerin çocuklar ve ebeveynler arasındaki sorunların anlaşılmasını kolaylaştırabileceğini ifade etmektedir.

Evlilikteki sorunların, çatışmaların fark edilmesi ve anlaşılması eşler arasındaki evlilik doyumunun tatmin edici olması açısından önemlidir. Bu nedenle evlilik ve aile danışmanları evliliğin ve ailenin değerlendirilmesinde çok yönlü bir bakış açısına sahip olunması gerektiğini vurgulamaktadır. South ve Lloyd (1995), evliliğin birçok faktörden etkilendiğini belirterek evliliğin değerlendirilmesinde kültür, cinsiyet, cinsel uyum, çocuk sayısı, evlenme biçimi ve eğitim gibi değişkenlerin dikkate alınmasının önemli olduğunu ifade etmektedir.

Vaugh ve Baier (1999) evlilik doyumunu ölçmek için varolan ölçme araçlarının geçerlik ve güvenilirlik açısından eleştirildiğini belirterek evlilik ve aile ilişkisini etkileyen faktörleri geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçen ölçme araçlarına ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir.

Sokolski, Hendrick (1999) evlilik doyumunu evlilik kurumunun içinde varlığını sürdüren çevresel (eşlerin, kararlarda eşitliği, baskınlığı, kazanç, çalışma problemleri, paylaşma vs.) ve kişisel (eşlerin birbirlerine gösterdiği sevgi tarzı tutumu, cinsel doyum, iletişim biçimi, kendilerini ifade edebilmeleri gibi) boyutlardan eşlerin elde ettiği psikolojik tatmin olarak tanımlamaktadır. Heyman, Sayers ve Bellack (1994) evlilik doyumunu eşler arasındaki ilişkinin uyumu, kalitesi, ilişkiden aldıkları mutluluk ve bu kavramların bir ahenk içinde ilişkide devam etmesi olarak açıklamaktadır.

O'Rourke ve Cappeliez (2002) çiftler arasındaki doyumun sağlıklı, nesnel bir şekilde değerlendirmek için uygun ölçeklere ihtiyaç duyulduğunu belirterek özellikle eşlerle görüşerek onların evlilik ilişkileri ile ilgili bilgi toplamaya yönelik öz-bildirim tarzındaki değerlendirmelerin evlilik doyumuna dair yanlı ve ön yargılı değerlendirmeler olduğunu ifade etmektedirler. Bu nedenle eşler arasındaki doyumun nesnel bir şekilde psikometrik olarak ortaya koyabilecek ölçek geliştirme çalışmalarına gerek olduğunu vurgulamaktadırlar.

Gladding (2002) evlilik danışmanının problemleri eşlere problem alanlarını en iyi ve açık bir şekilde göstermek, eşlerin neye ihtiyaçları olduğunu ortaya çıkarmak ve ilişkileri hakkında kesin güvenilir bilgi elde etmek için evlilik ve aile danışmanlığında

ölçek kullanmanın ve bu alanla ilgili yeni ölçeklerin geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Bu araştırmanın amacı; evli bireylerin evlilik doyumlarını ölçmeye yönelik bir ölçme aracının geliştirilmesidir. Böylece aile ve evlilik danışmanlığı yardımı alan bireylerin sorunlarını daha bilimsel, gerçekçi, hızlı ve problem odaklı bir şekilde tespit ederek hem psikolojik danışmalık alanına hem de alanda çalışan uzmanlara katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranacaktır.

A) Kapsam geçerliği için;

1a. Ölçeği oluşturan maddeler uzman görüşüne göre evlilikteki doyumu yeterli düzeyde temsil etmekte midir?

B) Yapı geçerliği için;

1b. Evli çiftlerin evlilik doyumunu ölçmeye yönelik olarak geliştirilen bu ölçek, basit ve kararlı bir faktör yapısına sahip midir?

C) Ölçüt geçerliği için;

1c. Evli bireylerin Evlilik Doyumu Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile Evlilik Uyumu Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2c. Evli bireylerin Evlilik Doyum Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile Beck Depresyon Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

D) Güvenirlilik için;

1d. Ölçeğin madde-toplam puan korelasyonları yeterli bir düzeyde midir?

2d. Alt ölçeklerin Cronbach Alfa katsayıları yeterli bir düzeyde midir?

3d. Bu ölçeğin evli bireylere belli bir zaman aralığında (üç hafta ara ile) uygulanması sonucunda elde edilen puanlar arasında anlamlı ve yüksek düzeyde bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Ölçeğin geliştirilmesine başlarken madde havuzu oluşturmak için ilk aşamada teorik yöntemler incelenmiş daha sonra konu hakkında literatür taranması yapılmıştır. Bu işlemlerden sonra araştırma maddeleri araştırmacının gözlem ve düşüncelerine dayanarak oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzunda 172 madde vardır. Daha sonra oluşturulan ölçek taslağı dil, biçim ve bilimsel araştırma ilkelerine uygunluk ölçütlerine göre kapsam geçerliğini arttırmak amacıyla tez izleme komitesi üyelerinin de içerisinde bulunduğu Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünde görevli 3 profesör, 4 yardımcı doçent, 1 doçent, 3 uzman psikolojik danışman, 9 öğretim elemanı, Ç.Ü. Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümünde görevli 1 Yrd Doç. olmak üzere toplam 21 kişiye sunulmuştur. Onların görüş ve önerileri doğrultusunda ölçek taslağının maddeleri düzeltilerek ve yeniden düzenlenerek madde sayısı 162'ye indirilmiş ve uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ölçek (1) bana hiç uygun değil ile (5) bana tamamen uygun arasında değişen Likert tipi bir derecelendirme türünde hazırlanmıştır.

Bu çalışmada evli bireylerin evlilik doyumunu ölçen bir ölçek geliştirmek için beş ayrı örneklem grubu oluşturulmuştur Birinci örneklem ölçek geliştirme çalışmaları çerçevesinde kapsam geçerliği çalışması için oluşturulmuştur. Bunun için Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünde görevli 3 profesör, 4 yardımcı doçent, 1 doçent, 3 uzman psikolojik danışman, 9 öğretim elemanı, Ç.Ü. Tıp Fakültesi

Psikiyatri Bölümünde görevli 1 Yrd Doç. olmak üzere toplam 21 kişi örnekleme dâhil edilmiştir.

İkinci örnekleme, Evlilik Doyum Ölçeğinin (EDÖ) yapı geçerliği çalışmasını yapmak amacıyla oluşturulmuştur. Adana Seyhan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarının okuduğu Celalettin Seyhan, Cebesoy, Gazi ilköğretim okullarına gidilerek öğrenciler aracılığı ile ebeveynlere ve ebeveynlerin tanıdıkları toplam 360 evli bireye ulaşılmıştır. Örnekleme dâhil edilen evli bireylerin 186'sı kadındır ve örneklemin % 51,7'sini oluşturmaktadır. Örneklemdaki evli bireylerin 174'ü ise erkektir ve örneklemin % 48,3'ünü oluşturmaktadır. Örnekleme dâhil olan kadınların yaşlarının aritmetik ortalaması $X=37.30$, yaş ranjı ise 23 ile 57 arasında değişmektedir. Erkeklerin yaşlarının aritmetik ortalaması ise $X=42.04$, yaş ranjları 26-60 arasında değişmektedir.

Üçüncü örnekleme, yapı geçerliği analizlerine devam etmek için oluşturulmuştur. Bunun için üst ve orta sosyo-ekonomik düzeyden evli bireylere kolay ulaşmak amacıyla tesadüfi (random) örnekleme yöntemi olan ulaşılabilir (convenience) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ulaşılabilir örnekleme yöntemi ulaşılması zor olabilecek örnekleme gruplarından veri elde edebilmek için kullanılan bir örnekleme yöntemidir (Cohen, Manion ve Morrison, 2001). Çalışmada üst ve orta sosyo-ekonomik düzeyden evli bireylere ulaşmak amacıyla İstanbul ili Beşiktaş ilçe sınırları içerisinde yaşayan sosyo-ekonomik düzey açısından üst ve orta düzeye sahip 146 evli bireye ulaşılmıştır. Örnekleme dâhil edilen evli bireylerin 72'si kadındır ve örneklemin % 49,3'ünü oluşturmaktadır. Örneklemdaki evli bireylerin 74'ü ise erkektir ve örneklemin % 50,7'sini oluşturmaktadır. Örnekleme dâhil olan kadınların yaşlarının aritmetik ortalaması $X=36.97$, yaş ranjı ise 21 ile 52 arasında değişmektedir. Erkeklerin yaşlarının aritmetik ortalaması ise $X=38.86$, yaş ranjları 26-57 arasında değişmektedir. Örneklemdaki 76 kişi orta sosyo ekonomik düzeye sahiptir ve örnekleme % 52,1'lik bir oranı oluşturmaktadır, 70 kişi ise üst sosyo ekonomik düzeye sahiptir ve örnekleme % 47,9'luk bir oranı oluşturmaktadır.

Dördüncü çalışma örnekleme de yapı geçerliği analizlerine devam etmek için oluşturulmuştur. Çalışmada üst ve orta sosyo-ekonomik düzeyden evli bireylere ulaşmak amacıyla kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bunun için Adana ili sınırları içerisinde yaşayan sosyo-ekonomik düzey açısından üst ve orta düzeye sahip 217 evli bireye gidilmiştir. Bu örnekleme elde edebilmek için Adana Seyhan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin çocuklarının okuduğu İsmet İnönü, Hayriye Kemal Kusun ve Atatürk ilköğretim okullarına devam eden öğrenciler aracılığı ile ebeveynlere ve ebeveynlerin tanıdıkları toplam 217 evli bireye ulaşılmıştır. Örnekleme dâhil edilen evli bireylerin 108'i kadındır ve örneklemin % 49,8'ini oluşturmaktadır. Örneklemdaki evli bireylerin 109'u ise erkektir ve örneklemin % 50,2'sini oluşturmaktadır. Örnekleme dâhil olan kadınların yaşlarının aritmetik ortalaması 38.71, yaş ranjı ise 20 ile 60 arasında değişmektedir. Erkeklerin yaşlarının aritmetik ortalaması ise 42.22, yaş ranjları 19-64 arasında değişmektedir. Örneklemdaki 120 kişi orta sosyo ekonomik düzeye sahiptir ve örnekleme % 55,3'lük bir oranı oluşturmaktadır, 97 kişi ise üst sosyo ekonomik düzeye sahiptir ve örnekleme % 44,7'lik bir oranı oluşturmaktadır.

Beşinci örnekleme grupları ise evlilik doyum ölçeğinin yapı geçerliği analizleri için oluşturulmuş ve elde edilen veriler beşinci örnekleme üzerinden ifade edilmiştir.

Beşinci örnekleme oluşturmak için 301 evli bireye ulaşılmıştır. Örnekleme dâhil edilen evli bireylerin 150'i kadındır ve örneklemin % 49,8'ini oluşturmaktadır. Örneklemedeki evli bireylerin 151'i ise erkektir ve örneklemin % 50,2'sini oluşturmaktadır. Örnekleme dâhil olan kadınların yaşlarının aritmetik ortalaması $X=38.23$, yaş ranjı ise 20 ile 60 arasında değişmektedir. Erkeklerin yaşlarının aritmetik ortalaması ise $X=41.41$, yaş ranjları 19-69 arasında değişmektedir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

1. Evlilik Doyum Ölçeği (EDÖ): Beşinci çalışmadan sonra araştırmacı tarafından geliştirilen EDÖ'nin son hali 5'i olumlu, 8'i olumsuz toplam 13 maddeden oluşmaktadır. Örnekleme grubundaki evli bireylerden bu maddelerde belirtilen (1) bana hiç uygun değil ile (5) bana tamamen uygun arasında değişen Likert tipi bir derecelendirmeyi kullanarak yanıtlamaları istenmiştir. Ölçekten alınacak en yüksek puan 65, en düşük puan ise 13'tür. Yüksek puan evli kişilerin evlilik doyumlarının yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçekteki olumsuz anlam içeren 7 madde ters çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçekten yüksek puan almak evlilik doyumunun yüksek olduğunu göstermektedir.

2. Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ): Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen evlilik uyum ölçeği, evliliğin niteliğini ölçen 15 maddelik bir ölçektir. Evlilikte Uyum Ölçeği Tutarel-Kışlak (1999) tarafından Türkçeye adapte edilmiştir.

3. Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ): Bireylerin depresyon düzeylerini ölçmek için Beck, ve ark. (1988) tarafından geliştirilen BDÖ 4'lü Likert tipi bir ölçek olup 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçek Tegin (1980) tarafından uyarlanmıştır.

Beşinci Örnekleme İçin Yapılan Analizler

Bu bölümde ikinci ve üçüncü çalışmalarda yapılan analiz sonuçları sayfa sınırlaması nedeni ile sunulamamaktadır. Bu nedenle dördüncü çalışma analizlerinden başlanılmıştır. Dördüncü çalışmada yapılan analizler sonucunda 3 boyuttan oluşan 39 maddelik Evlilik Doyum Ölçeğine faktör analizi yeniden uygulanmıştır. Toplanan veriler SPSS 11,5 paket programına kodlanarak girilmiştir. Ölçeğin ilk şeklinin yapı geçerliğini sınamak amacıyla açıklayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda özdeğerleri 2 ve üzerinde olan faktörler dikkate alınmıştır. Ayrıca ölçeğin faktör sayısını belirlemek için faktörlere ait özdeğerlerin grafik dağılımı incelenmiştir. Faktör sayısı belirlendikten sonra varimax dönüştürme yöntemi ile ana bileşenler analizi yinelenmiştir.

Yapı geçerliği analizi sonucunda basit ve kararlı bir faktör yapısının elde edilmesine çalışılmış ve bunun için aşağıdaki ölçütler belirlenmiştir.

- Her bir faktörün özdeğerinin en az 2.00 olması
- Her bir faktördeki maddelerin faktör yüklerinin en az. 40 değerine sahip olması.
- Bir maddeye ilişkin birden fazla faktör yükleri arasında en az. 25 farkın olması.

Ayrıca açıklayıcı faktör analizinden sonra elde edilen faktör yapısı üzerinden doğrulayıcı faktör analizi (DFA) işlemleri yürütülmüştür. DFA, LISREL 8.30 (Jöroskog ve Sörbom, 1993) kullanılarak, maksimum olabilirlik yöntemi ile yürütülmüş ve kayıp değerlerin giderilmesi için listesel eleme yöntemi yeğlenmiştir. Bu üç faktörlü DFA

modelinin belirlenmesi için faktörlerin birbirleriyle anlamlı ilişkiler göstereceği düşünüldüğü için, faktör kovaryansları serbest bırakılmış ve analizde kovaryans matrisi kullanılmıştır.

Araştırmada sınanan modellerinin veri tabanına uyum gösterip göstermediğini değerlendirmek amacıyla birkaç uyum belirteci yeğlenmiştir: (a) Uyum iyiliği belirteci (UIB; goodness-of-fit-index), (b) normlandırılmamış uyum belirteci (NMUB; non-normed fit index) (c) karşılaştırmalı uyum belirteci (KUB; comparative-fit-index) ve (d) standardize edilmiş hataların ortalama karelerinin karekökü (SHOK; standardized root mean square residual). Modelin veri tabanına iyi uyum gösterdiğini anlayabilmek için UIB, NMUB ve KUB değerlerinin .90 ve üzerinde olması gerekmektedir. SHOK için ise .10 ve aşağısı iyi uyuma işaret etmektedir (Byrne, 1998; Kline, 1998).

Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri

Ölçüt bağıntılı geçerlik için benzer ölçekler ve farklı ölçekler geçerliği çalışmaları yapılmıştır. Evlilik Doyum Ölçeği geliştirilme aşamalarında benzer ölçekler geçerliği sonuçlarını elde edebilmek için 117 kişilik araştırma örnekleminin 84 kişilik bir alt grubuna EDÖ ile birlikte EUÖ uygulanmış ve bu ölçeğin puanlarının EDÖ ile korelasyonları incelenmiştir.

Farklı ölçekler geçerliği çalışmasının yapılabilmesi için 117 kişilik araştırma grubundan 81 kişiye EDÖ ile birlikte BDÖ ölçeği uygulanmıştır. Güvenirlik çalışmaları için iç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa değerleri) hesaplanmıştır. Ayrıca madde analizi ve test-tekrar test güvenirlğine bakılmıştır.

BULGULAR

Bulgular bölümünde yapı geçerliği, ölçüt geçerliği ve güvenirlik ile ilgili sonuçlara dair bilgiler verilmektedir, kapsam geçerliğine dair bilgiler yöntem bölümünde ifade edildiği için tekrar alınmaması açısından bu bölümde yer verilmemiştir.

Beşinci Çalışma Analizi Bulguları

Dördüncü çalışma sonrasında 3 bileşenli 39 maddelik Evlilik Doyum Ölçeği beşinci örnekleme dahil olan 301 evli kişiye yeniden uygulanmıştır. Daha sonra, bu örneklem ikiye bölünerek önce açıklayıcı, sonra da doğrulayıcı faktör analizleri yürütülmüştür. Bu amaçla beşinci çalışmanın örnekleme önce rastgele biçimde ve yaklaşık olarak ikiye bölünmüştür. Örneklemin birinci kısmıyla (n = 157, kalibrasyon örnekleme) açıklayıcı faktör analizi, ikinci kısmıyla da (n = 144, çapraz geçerleme – cross-validation- örnekleme) doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Açıklayıcı Faktör Analizi Bulguları

Açıklayıcı faktör analizi işlemleri için yine temel bileşenler faktör çıkarma yöntemi seçilmiştir. Çünkü önceki çalışmanın örnekleme ile 3 bileşenli bir yapı bulunmuş ve bu örnekleme de bu faktör sayısına ulaşmak amaçlanmıştır. Ayrıca yine varimax faktör döndürme yöntemi tercih edilmiştir.

Elde edilen döndürülmüş faktör matrisi incelendiğinde, basit ve kararlı bir faktör yapısı elde etmek için, .40/.25 ölçütleri yine kullanılmıştır. Sonuç olarak, analiz 4 kez yinelenmiş ve bu iki ölçüte uygun olmayan 13 madde ölçekten elenmiştir. Bu bileşenlere ait maddelerin faktör yükleri, ortak varyans değerleri, madde-toplam puan korelasyon değerleri, aritmetik ortalamaları ve madde standart sapma değerleri, bileşenlerin özdeğerleri ve varyansı açıklama oranları, ranjlar ile bileşenlerin madde sayıları Tablo1'de gösterilmiştir.

Tablo-1
EDÖ'ye Ait Dördüncü Temel Bileşen Analizi Sonrasında Elde Edilen Faktör Çözümü. Bileşenlere Ait Faktör Yükleri ve Özdeğerler ile, Açıklanan Varyans Yüzdeleri ve Altölçeklerin Cronbach Alfa Değerleri.

Madde No	1. Bileşen	2. Bileşen	3. Bileşen	Ortak Varyans	r	X	Ss
21	.77	.12	-	.61	.71	3.89	1.20
6	.77	-	-	.71	.70	4.39	1.03
23	.74	-	-	.72	.70	4.21	1.05
1	.67	-	-	.60	.60	3.95	1.20
13	.67	-	-	.61	.61	4.03	1.18
9	.66	-	-	.56	.59	4.14	1.10
25	.62	.30	.25	.67	.62	4.09	1.10
38	.60	.16	-	.58	.61	3.61	1.36
37	.55	-	-	.65	.57	3.58	1.27
39	.53	-	.10	.40	.53	3.55	1.33
35	.50	-	-	.50	.51	3.43	1.39
11	-	.80	.16	.68	.75	4.01	1.06
30	-	.72	.25	.67	.71	4.01	.97
15	-.10	.72	-	.65	.64	4.08	.96
27	-	.70	.37	.67	.69	3.98	1.06
5		.68	.18	.53	.65	3.85	1.04
8	.23	.62	-	.59	.57	3.24	1.40
24	.21	.61	-	.59	.58	3.89	1.12
3	-	.60	-	.54	.56	3.26	1.32
19	-	.54	-	.49	.53	4.08	1.01
33	-	-	.89	.86	.77	4.36	1.04
34	-	-	.83	.84	.74	4.24	1.07
32	.17	.16	.65	.55	.64	4.54	.88
26	.34	.12	.62	.61	.59	4.19	1.11

14	.25	.18	.53	.52	.58	4.16	1.13
22	.14	-	.47	.41	.48	4.29	1.02
Özdeğer	7.24	4.49	2.43				
Açıklanan Varyans	%19.40	%16.96	%12.86	Toplam			
				%49.23			

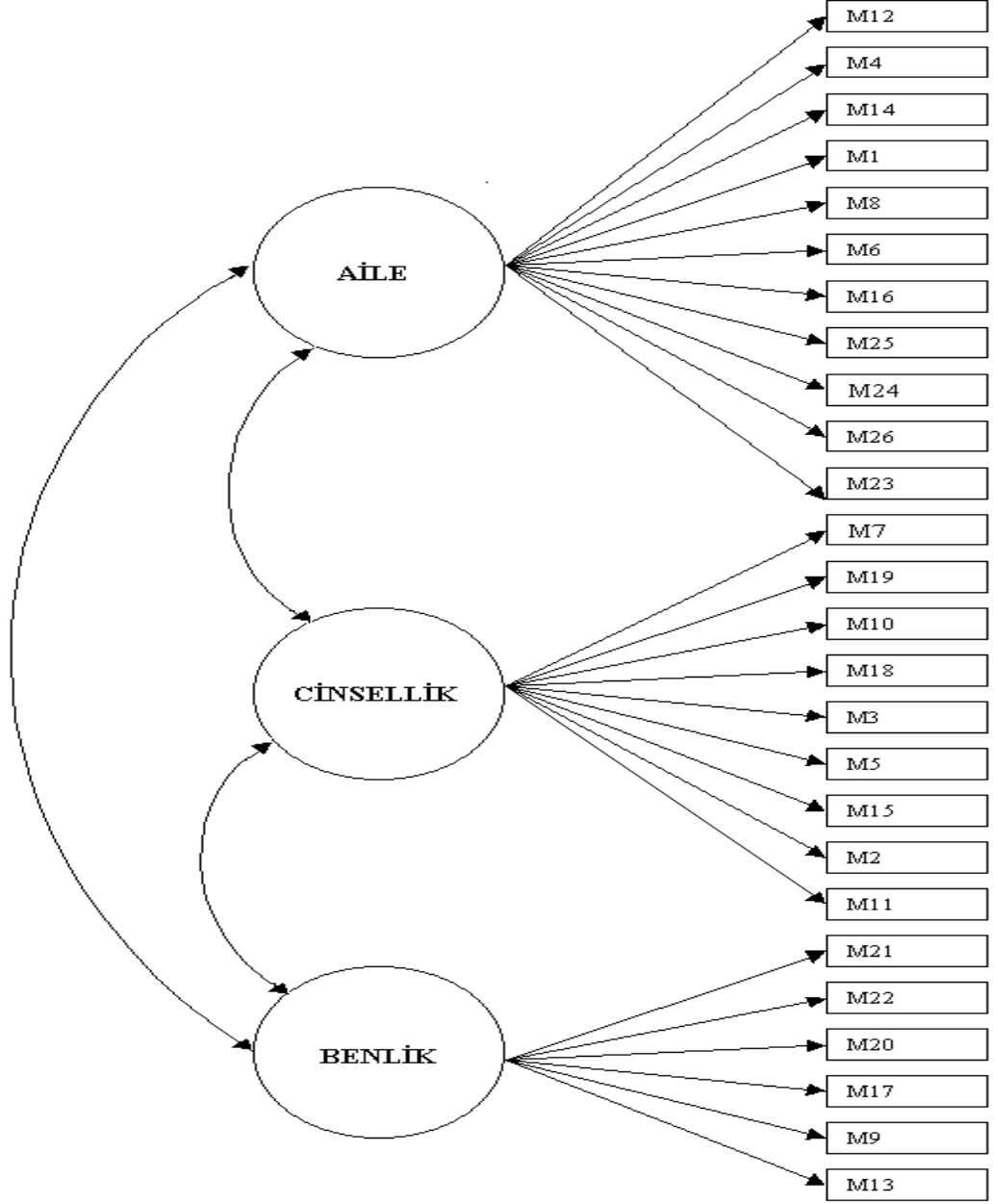
KMO: .83. Çözümüne 5 iterasyon sonrasında ulaşılmıştır.

Not: Tablonun daha kolay incelenmesi sağlamak amacıyla .10 değerinin altındaki faktör yükleri yazılmamıştır.

Doğrulamalı Faktör Analizleri

Açıklayıcı faktör analizi sonrasında elde edilen bu faktör yapısı ile doğrulamalı faktör analizi (DFA) işlemleri yürütülmüştür. DFA ile önceden belirlenmiş olan denenceler sınanmaktadır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin hangi maddenin hangi faktöre yükleneyeceği belirlenmiş ve DFA ile, bulunan bu faktör yapısı, çarpaz geçişleme örnekleme üzerinde sınanmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırmada sınanan üç faktörlü model.

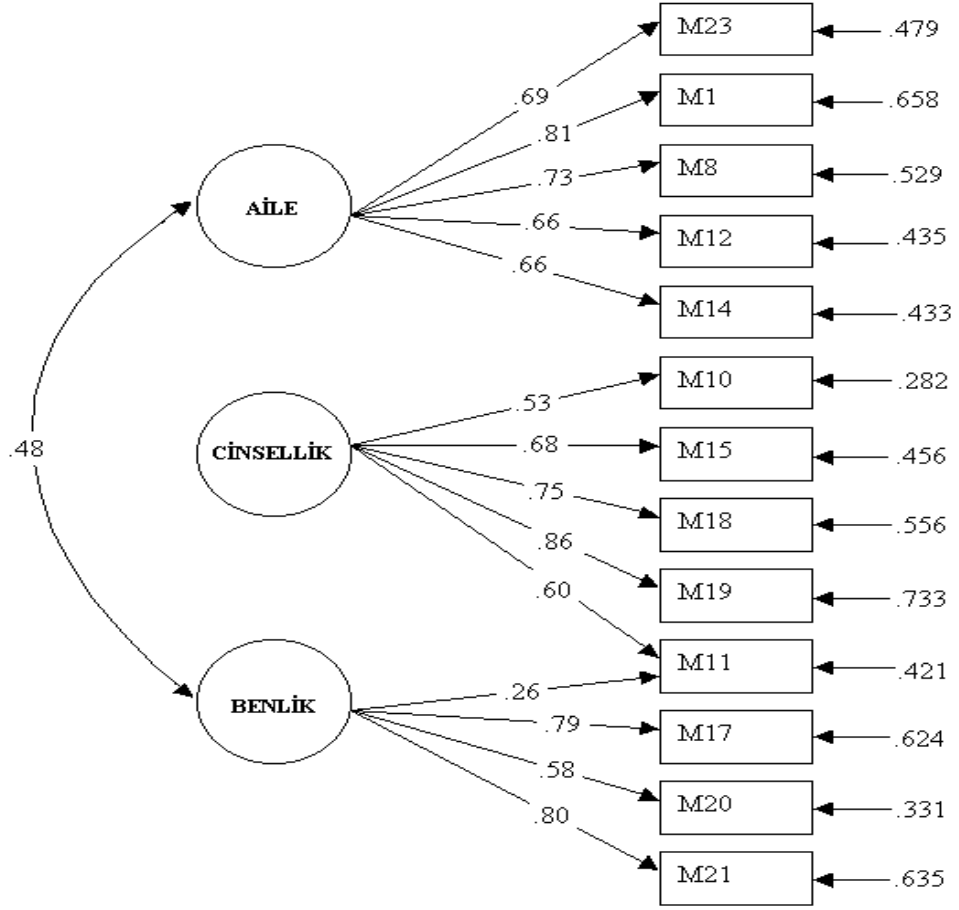
Şekil-1'de gösterilen modelle ilgili 3 faktörlü DFA yapılmış ve anlamlı χ^2 değerinin yanısıra, uyum belirteçlerinin de istenen sınırların oldukça altında olduğu bulunmuştur.

Bu sonuç üzerine, modelin değiştirme göstergeleri (modification index) incelenmiş ve bazı madde çiftlerine ilişkin hataların korelasyon gösterdiği ve bu nedenle değiştirme göstergelerinin çok büyük olduğu saptanmıştır. Daha sonra, hataları korelasyon gösterdiği için en büyük değiştirme göstergesine sahip olan iki maddeden birisi seçilmiş ve elenmiştir.

Bundan sonra da, analiz her seferinde tekrarlanmış ve en yüksek değiştirme göstergesine sahip olan iki maddeden birisi seçilerek ölçekten (kovaryans matrisinden) çıkarılmıştır. Bu işlemler sırasında, önce faktör1 ve faktör2 arasındaki, sonra da faktör2 ve faktör3 arasındaki korelasyon değeri anlamlı bulunmadığı ($p > .05$) için, faktör1-faktör2 ve faktör2-faktör3 arasında korelasyon tahminine izin verilmemiştir.

Sonuçta, 13 madde ölçekten çıkarıldığında, χ^2 değeri [$\chi^2 (63) = 105.973; p < .000$] hala anlamlı olmasına karşın, uyum belirteçlerinin istenen sınırlarda olduğu saptanmış ve bundan sonra model değiştirilmemiştir. Sonuç olarak 3 faktörlü modelin veri tabanına iyi uyum gösterdiği gözlenmiştir. Modeldeki bütün faktör yükleri anlamlı bulunmuştur (Şekil-2).

Şekil 2. Çapraz Geçerleme Örnekleme ile Sınanan 3 Faktörlü Modelin Faktör Yükleri ile Çoklu Korelasyon Değerlerinin Kareleri. Faktör yükü olarak tam standardize edilmiş değerler belirtilmiştir ($p < .001$).

Sınanan 3 Faktörlü Modelle İlgili Uyum Belirteçleri

	χ^2	df	UB	NMUB	KUB	SHKO
Model	105.973	63	.902	.919	.934	.078

Tablo-2
EDÖ'nün Altölçek ve Toplam Puanlarına İlişkin Korelasyon Matrisi, Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapma Puanları

Altölçekler	1	2	X	Ss
1-Aile	-		42.91	9.18
2-Cinsellik	.18*	-	34.46	7.21
3- Benlik	.34**	.38**	25.80	4.75

n=157. *p<.05 ve **p<.01.

EDÖ alt ölçeklerinin birbirleriyle korelasyonlarına yönelik bulgular Tablo-2'de gösterilmektedir. Bu tabloda görüldüğü gibi, bulunan değerler anlamlı ve pozitif yöndedir. En düşük korelasyon değeri Aile ve Cinsellik alt ölçekleri arasındadır.

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Bu çalışmada ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmalarından benzer ölçekler geçerliği için EUÖ uygulanmış, farklı ölçekler geçerliği için ise BDÖ ölçeği uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo-3'de görülmektedir.

Tablo-3
EDÖ ve Alt Ölçeklerinin EUÖ ve BDÖ ile Korelasyonları

	n	EDÖ	Aile	Benlik	Cinsellik
EUÖ	111	.67**	.46**	.57**	.44**
BDÖ	47	-.44**	-.29*	-.015	-.53**

EDÖ: Evlilik Doyum Ölçeği, **BDÖ:** Beck Depresyon Ölçeği

EUÖ: Evlilik Uyum Ölçeği

**p<.01, p<.05

Tablo-3'te görüldüğü gibi EDÖ'nün toplam puanları ile EUÖ toplam puanları arasındaki korelasyon $r=.67$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. EUÖ toplam puanları ile Aile alt boyutu $r=.46$, Benlik alt boyutu $r=.57$, Cinsellik alt boyutu $r=.44$, arasında da anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Evli bireylerin evlilik doyumu yükseldikçe evlilik uyumları da yükselmektedir. EDÖ toplam puanları ile BDÖ puanları arasındaki korelasyon negatif yönde $r=-.44$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. BDÖ ve EDÖ'nün cinsellik alt boyutu ile arasındaki korelasyon $r=.53$ düzeyinde anlamlı, aile alt boyutu ile arasındaki korelasyon $r=.29$ anlamlı bulunmuş, benlik alt boyutu ile arasındaki korelasyonun anlamlı olmadığı görülmüştür.

Güvenirlilik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Evlilik Doyum Ölçeğinin güvenirliliği ile ilgili olarak iç tutarlık katsayıları ve madde-toplam puan korelasyonları hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğin test-tekrar test güvenirliliği çalışması yapılmıştır. Sonuçlar Tablo-4’de gösterilmektedir.

Tablo-4

Evlilik Doyum Ölçeğinin Madde-toplam Puan Korelasyon Ranjları, İç Tutarlık ve Test-Tekrar Test Güvenirliliği Katsayıları

	n	EDÖ	Aile	Cinsellik	Benlik
Madde-Toplam Puan Ranjı	157	.27-.58	.59-.71	.49-.73	.49-.67
İç Tutarlık Katsayıları	157	.79	.83	.81	.75
Test-Tekrar Test Katsayıları	70	.86**	.80**	.83**	.74**

EDÖ: p<.01

Evlilik doyum ölçeğinin güvenirlilik çalışması için öncelikle ölçeğin ve ölçeğin alt boyutlarının madde-toplam puan korelasyonları incelenmiş ve ölçeğin madde-toplam puan korelasyonunun .27 ile .58, aile alt boyutunun .59 ile .71, cinsellik alt boyutunun .49 ile .73, benlik alt boyutunun .49 ile .67 olduğu saptanmıştır. Ayrıca ölçeğin iç tutarlık katsayıları hesaplanmış ve bütün ölçeğin iç tutarlık katsayısının .79, aile alt boyutunun iç tutarlık katsayısının .83, cinsellik alt boyutunun iç tutarlık katsayısının .81, benlik alt boyutunun iç tutarlık katsayısının .75 olduğu belirlenmiştir. Evlilik Doyum Ölçeğinin test-tekrar test güvenirlilik çalışması bir aylık ara ile 70 evli bireyden toplanan veriler üzerinde yapılmıştır. Evlilik Doyum Ölçeğinin test-tekrar test korelasyon katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test korelasyon katsayısı aile alt boyutu için .83, cinsellik alt boyutu için .80, benlik alt boyutu için ise .74’tir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda Evlilik Doyum Ölçeğinin ve alt boyutlarının zaman içinde kararlılık gösterebilecek bir yapıya sahip olduğu belirtilebilir.

TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışma evli bireylerin evlilik doyumlarını ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Ölçme aracını geliştirmek için yapılan geçerlik çalışmaları, bu bağlamda yapı geçerliği, ölçüt bağıntılı geçerlik çalışma bulgularının tartışma ve yorumları, ölçeğin alt ölçekler arasındaki korelasyonları inceleme gibi çalışmalar birinci aşamayı, ölçeğin güvenirlilik çalışmalarının tartışma ve yorumlarına yönelik açıklamalar ikinci aşamayı oluşturmaktadır. Geçerlik çalışmaları ile ilgili tartışma ve yorumlar dördüncü çalışmadan itibaren verilmektedir. İkinci ve üçüncü çalışmalar sayfa sınırlılığı nedeni ile aktarılamamaktadır.

Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde dördüncü çalışmada elde edilen verilerle yapılan temel bileşenler analizi bulgularına göre üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Üç faktörlü bu yapının açıkladığı toplam varyans yüzdesi 49.23' dir. Bu yüzdenin iyi bir ölçüm için yeterli olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2002). Birinci faktörün özdeğerinin 7.24 ve açıkladığı toplam varyans yüzdesinin 19.40, ikinci faktörün özdeğerinin 4.49 ve açıkladığı toplam varyans yüzdesinin 16.96, üçüncü faktörün özdeğerinin 2.43 ve açıkladığı toplam varyans yüzdesinin 12.86 olduğu görülmektedir. Faktörlerin özdeğerleri ve açıklanan varyans yüzdeleri incelendiğinde her üç faktörün özdeğerlerinin yüksekliği ve açıkladıkları varyans yüzdeleri üç faktörün de önemli faktörler olduklarını göstermektedir (Büyüköztürk, 2002).

Birinci faktör altındaki 11 maddenin faktör yükleri .77 ile .57, ikinci faktör yapısındaki 9 maddenin faktör yükleri .79 ile .54, üçüncü faktör yapısındaki 6 maddenin faktör yükleri .89 ile .47 arasında değişmektedir. Ölçüt olarak .30 ile .60 arasındaki faktör yükleri "orta", .60'ın üzerindeki faktör yükleri "yüksek" olarak alındığında (Kline, 1998) ölçek maddelerinin faktör yüklerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda ölçeğin basit ve kararlı bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Gerçekleştirilen faktör analizi için örnekleme yeterliliği .77 olarak saptanmıştır.

Ölçeği oluşturan üç faktörün birincisi, evli bireylerin aile ilişkilerinin evlilik ilişkisine etkisini ölçen maddelerin bir araya gelmesinden dolayı "aile", ikincisi evli bireylerinin cinsel ilişkilerinin evlilik ilişkisine etkisini ölçen maddeler toplandığı için "cinsellik", üçüncüsü ise eşlerin birbirleri ile ilgili davranış özelliklerini ölçen maddeler toplandığı için "benlik" olarak tanımlanmıştır. İlgili literatür incelendiğinde evlilik doyumunu etkileyen birçok boyut olduğu görülmekle beraber, aile, cinsellik, benlik boyutlarının da etkili faktörler oldukları dikkati çekmektedir. Fincham, Bradbury (1987) evlilik yaşamını çok yönlü yapı olduğunu vurgulamış, evlilik doyumunu etkileyen birçok faktörün olduğunu ve çok yönlü yapının güven, cinsellik, problem çözümü, eşlerin özelliklerini algılaması, iletişim, aile ilişkileri, çocuk bakımı vb. boyutlardan oluştuğunu belirtmektedir.

Glenn (1990) evlilik doyumu ile ilgili ölçümlerin genel olarak kendini anlatma şeklinde değerlendirildiğini vurgulayarak, bu tarz ölçümlerin evliliğin bazı boyutlarını anlamak için yeterli sonuçlar vermediğini özellikle eşlerin özel ilişkileri, aile ilişkileri, iletişim biçimleri, benlik algıları, problem çözme, ev işleri gibi boyutların evlilik doyumunu nasıl etkilediğini objektif olarak değerlendiren ölçeklere ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir.

Özellikle yabancı literatür incelendiğinde evliliğin farklı boyutlarını ölçmeye yönelik olarak hazırlanmış ölçme araçlarının olduğu dikkati çekmektedir ve varolan evlilik doyumunu ölçmeye yönelik olarak hazırlanmış bu ölçeklerde benlik, cinsellik ve aile ilişkileri farklı ifadelerle belirtilmiştir. Dunn (1979) eşlerin birbirleri ile ilgili davranış özelliklerini ve beklentilerini evlilik rol beklentisi olarak ifade etmiş (Akt: Holman, Larson 1994).

Sabatelli ve Ronald (1984), geliştirdiği evlilik karşılaştırma ölçeği evlilik doyumunu etkileyen çeşitli etkenleri (güven, cinsellik, iletişim, güven, çocuk bakımı) ölçmeye yönelik tek boyutlu bir ölçektir. Bunun yanı sıra geliştirilen bazı ölçeklerin ise çok boyutlu ölçekler olduğu dikkati çekmektedir. Guidubaldi ve Cleminshaw (1985) geliştirdikleri ebeveyn doyum ölçeğinde eşlerin birbirini desteklemesi, ebeveyn-çocuk ilişkisi, ebeveyn performansı, aile kuralları ve kontrolü ve genel doyum olmak üzere evlilik doyumunu etkileyen beş boyutu ele almışlardır.

Başka bir çalışmada Waring ve Reddon (1983) evlilik doyumunun çeşitli yönlerini değerlendirmek amacıyla Waring Yakınlık Anketi geliştirmiştir. Özellikle, 90 maddelik doğru/yanlış anketi evlilik doyumunun 8 boyutunun bağımsız değerlendirmesini sağlamaktadır. Değerlendirilen yakınlığın belirli boyutları şunlardır: (1) Etkilenme (bir çift tarafından ifade edilen duygusal yakınlığın derecesi); (2) Çatışma Çözümü (farklılıkların çözülme kolaylığı); (3) Tutarlılık (Sorumluluğun İfadesi); (4) Etkileyicilik (özel düşüncülerin paylaşımı ve ilişki hakkında iletişim kapasitesi); (5) Kimlik (Çiftlerin kendilerine güven dereceleri); (6) Uyumluluk (çiftin birlikte çalışıp eğlenebileceği derece); (7) Otonomi (Çiftlerin evlilik dışındaki ilişkilere karşı tutumları); (8) Cinsellik (Cinsel ihtiyaçların evlilik tarafından doyurulduğu derece).

Synder (1979) bireylerin evlilik ilişkilerinin bazı boyutlarıyla ilgili tutum ve inançlarını değerlendirmek için Evlilik Doyum Ölçeği geliştirmiştir. Ölçeğin evlilik doyumunu ölçmesine rağmen, aynı zamanda evlilik ve aile hayatının 10 değişik boyutunu kapsayan bir takım alt ölçekler içermekte ve şu boyutları ölçmeyi amaçlamaktadır: (1) Genel Sıkıntı (evlilikle ilgili genel tatminsizlik); (2) Etkili İletişim (çiftlerin sözlü ve sözsüz olarak etkiyi ne kadar iyi anlattıkları); (3) Problem Çözme İletişimi (farklılıkları çözmedeki etkililik); (4) Birliktelik zamanı (Genel İlgi ve tatminsizliklerin derecesi ile birlikte geçirilen boş zamanın niteliği ve niceliği); (5) Mali Konulardaki Anlaşmazlık; (6) Cinsel Tatminsizlik; (7) Rol Yönelimi (bir bireyin evlilik ve ailesel cinsiyet rollerine yönelik uyarladıkları geleneksel ve geleneksel olmayan yönelimlerin derecesi); (8) Sıkıntının Aile Geçmişi; (9) Çocuklarla İlgili tatminsizlik; ve (10) Çocuk Yetiştirmeyle İlgili Çatışmalar.

Waldron-Hennessey ve Sabatelli (1997), geliştirdikleri Evlilik Karşılaştırma Düzeyi Ölçeğinde evlilik ilişkisinde cinsel doyum, duygusal doyum, bağımsızlık, ev işleri, güven, kendini anlamlı ve değerli hissetme gibi boyutları ele almışlardır. Olson (1993) eşlerin evlilik ilişkilerinin çeşitli yönlerinin ölçülmesinin bu ilişkinin daha iyi ve ideale yakın olması açısından önemini belirterek, evlilik ilişkisini ölçen ölçeklerin evliliğe dair daha açık ve yararlı bilgiler sağlayacağını vurgulamıştır. Yapılan ölçek çalışmalarında ortaya konulan yapılar sistem yaklaşımı açısından kuramsal olarak açıklanmaktadır. Sistem yaklaşımına göre bireylerin yaşam döngüsünün evrelerini ve tüm aile üyelerinin bireysel gelişim evrelerini bilmek son derece önemlidir. Sistemdeki her üyenin diğerlerinin de onu etkilemesi anlamına gelen döngüsellik ilkesi aileye uygulandığında sorun sadece bireye indirgenmez, bireyler arası ilişkilerle ilintili olduğu düşünülür ve problemin sistemlerdeki değişime (evlilik, çocuk sahibi olma, okul, iş gibi) ya da yaşam döngüsündeki geçiş evrelerine adaptasyonunun gerçekleşmediği görülür. Böyle bir farklılık yeni kuralları ve eş sisteminin yapısı ile ilgili yeni düzenlemelere gereksinim doğabilmektedir.

Evlilik ilişkisinin yani eş sistemi ile ilgili olarak yeni düzenlemelerin yapılabilmesi, etkileşimlerine yönelik farkındalıklarının artması, kendilerinin ve diğerlerinin davranışlarını ayırabilmeleri, karşılaştıkları problemlere yönelik atıflarını değerlendirmeleri ve evlilik doyumunu etkileyen dinamiklerin ortaya çıkarılması için birçok açıdan değerlendirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu açılardan bakıldığında bu çalışmada elde edilen üç boyutlu evlilik doyum ölçeğinin yapısı literatüre uyum göstermektedir.

EDÖ Alt Ölçeklerinin Birbirleriyle Korelasyonlarına İlişkin Tartışma ve Yorum:

Ölçeğin alt ölçekleri olan “Aile”, “Cinsellik” ve “Benlik” boyutları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Sabattelli ve Ronald (1984), eşler arasındaki ilişkinin birbiriyle etkileşim halinde olan birçok değişkenden etkilendiğini ve bu doğrultuda evliliğin çok boyutlu bir etkileşim süreci olduğunu belirterek eşlerin birbirlerini desteklemesi ve değer vermesi, birbirlerine karşı kendilerini sorumlu hissetmeleri, eşlerin aileleri ile ilişkinin niteliği ve onlara karşı hissedilen duygular, eşlerin birbirlerini sevmesi ve şefkat göstermesi, doyurucu bir cinsel yaşamın evliliği etkileyen boyutlar arasında önemli olduğunu belirtmektedir. Literatür incelendiğinde evliliği etkileyen boyutlarla ilgili olarak çeşitli ölçekler geliştirilmiş ve bu ölçeklerin bazıları evlilik doyumunu etkileyen boyutların bir kısmını içermekte ve bu ölçeklerdeki boyutlar arasında ilişkilerin olduğu gözlenmektedir.

Sabattelli ve Ronald (1984), evlilik ilişkisinin çok dinamik boyutlara sahip olduğunu ve evlilik ile ilgili geliştirilecek ölçeklerin böyle bir unsuru dikkate alarak geliştirilmesi gerektiğini özellikle hazırlanacak olan ölçek sorularının evliliği etkileyen boyutlara göre hazırlanması gerektiğini belirterek evlilik doyumunu ile ilgili sağlıklı bilgi elde edilebileceğini vurgulamaktadır.

Norton (1983), yaptıkları çalışmada Evlilik Kalitesi İndeksi adlı bir ölçek geliştirmiş ve ölçeğin tek boyutlu olduğu gözlenmiş ve ölçeği oluşturan maddelerin cinsellik, eşlerin birbirleri ile ilgili bakış açıları ve evlilik ilişkilerine bakış açıları ile ilgili olduğunu ve bu anlamda evlilik doyumunu ile bu kavramlar arasında anlamlı ilişkilerin olduğunu belirtmektedir. Snyder (1979) Evlilik Doyum Envanteri geliştirmiş ve ölçek cinsel yaşam (cinsel doyum), aile ilişkileri, eşlerin rol uyumu (eşlerin geleneksel ya da geleneksel olmayan evlilik ve ebeveyn cinsiyet rollerine uyumu) , problem çözüme, çocuk bakımı, eşlerin birlikte zaman geçirmesi, ekonomik gelir hakkında uyumsuzluk, çocuklarla ilgili doyumumsuzluk gibi alt boyutlardan oluştuğu gözlenmiş ve bu boyutların birbirleri ile anlamlı ilişkilere sahip olduğu gözlenmiştir.

İlgili yazın irdelendiğinde bir takım araştırmacıların evlilik doyumunun bir çok boyuttan etkilenen bir süreç olduğunu belirterek özellikle bu boyutların cinsellik, eşler arasındaki ilişki, yakınlık, iletişim, aile ilişkileri ile ilgili çatışma çözümü gibi boyutlar olduğu dikkati çekmektedir (Fincham, Bradbury, 1987; Glen, 1990; Norton, 1983). Norton (1983), Evlilik Kalitesi Ölçeği geliştirme çalışmasında evliliğin kalitesini etkilediğini düşündüğü cinsel doyum, iletişim, eşlerin birbirlerine karşı algılamalarındaki problemlerden kaynaklı gerilim alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu belirtmektedir.

Waring ve Reddon (1983), Waring Yakınlık Ölçeğini geliştirerek, ölçeğin birliktelik, duygu, uyum, benlik, bağımsızlık (eşlerin evlilik dışındaki ilişki kurdukları

kişilere karşı bağımsız tutumu), cinsellik, çatışma çözümü, paylaşma (evlilik ilişkisi ile ilgili duygu ve düşünceleri paylaşma) gibi sekiz alt boyutunun birbirleri ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Guidubaldi ve Clemishaw (1985) yaptıkları çalışmada Ebeveyn Doyum ölçeği geliştirmişler ve ölçeğin faktör analizleri sonucunda eş desteği, ebeveyn- çocuk ilişkisi, aile kontrolü ve disiplini, ebeveyn performansı ve genel doyum olmak üzere beş boyut elde etmişler ve boyutlar arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır.

Hunsley ve Pinsent (1995), eşlerin evlilik doyumunu ölçen İkili Uyum Ölçeği geliştirmiştir. Ölçek, eşler arası uyum (eşlerin birbirlerine karşı özel duygu ve düşüncelerini aktarma), birlik (evlilik ve aile ile ilgili kararların alınmasında birlik), doyum (cinsel ve psikolojik doyum) gibi üç alt boyuttan oluşmuştur ve ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sonuç olarak evlilik doyumunu ile ilgili yabancı yazındaki çalışmalar dikkate alındığında ölçeklerdeki boyutların (cinsel doyum, problem çözme, sosyal yakınlık, aile, eşlerin birbirlerini algılaması), birbirleri ile ilişkili farklı boyutlardan oluştuğu görülmektedir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar alt boyutların (aile, cinsellik, benlik) ilişkili olması açısından literatürle paralellik gösterdiği ifade edilebilir.

Ölçüt Bağımlı Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Tartışma ve Yorum:

Bu başlıkta yapılan çalışmada EDÖ alt ölçek puanları ile Beck Depresyon Ölçeği ve Evlilik Uyum Ölçeği arasındaki ilişki incelenmiştir.

Evlilik Doyum Ölçeği ile Beck Depresyon Ölçeği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.44^{**}$), evlilik doyum ölçeğinin alt boyutları ile Beck depresyon ölçeği arasında cinsellik ($r = -.53^{**}$) ve aile altboyutu ($r = -.29^{**}$) açısından negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmış, Beck depresyon ölçeği ile evlilik doyum ölçeğinin benlik alt boyutu arasında ($r = -.015$) negatif yönde düşük bir ilişki bulunmuştur. İlgili literatür incelendiğinde evlilik doyumunu ile depresyon düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu dikkati çekmektedir. Bibring (1959), yapmış olduğu çalışmada özellikle evlilik doyumunu ile depresyon belirtileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu belirtmiştir (Akt:Dimitrovsky, Levy-Shiff, Scatner-Zanany 2002). Power ve Parke (1984), evlilik doyumunu düşük olan evli bireylerin içinde buldukları stres unsurlarının onları depresyona doğru sürüklediğini ve bu bağlamda evlilik doyumunu ile depresyon düzeyi arasında negatif bir ilişkinin olduğunu belirtmektedir.

Hewit ve ark. (1995) kronik stres ağrısı çeken hastalar ve onların eşi ile yaptıkları çalışmada mükemmelliyetçilik ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi incelemiş ve elde edilen sonuçlarda mükemmelliyetçi kişilerin eşlerini daha az destekleyerek ve gerçekçi olmayan taleplerde bulunarak eşlerini stres altında bıraktıklarını bu durumun ise evlilik doyumunu düşürerek eşlerin depresyona girmesine neden olduğunu belirtmiştir. Öte yandan Dimitrovsky, Levy-ShiffSchattner-Zanany (2002), evlilik ilişkisinde sorun yaşayan bireylerin evlilik yaşamlarında varolan (eşlerin olumsuz algılamaları, mükemmelliyetçi olmaları gibi) stres unsurlarının depresyon ve evlilik doyumunu arasında negatif düzeyde anlamlı bir ilişki yarattığını ve depresyon düzeyi arttıkça evlilikten alınan doyumun düştüğünü ifade etmektedir. Başka bir çalışmada ise Kitamura ve ark. (1996), evli bireylerin olumlu evlilik ilişkilerinin stres unsurlarını

azalttığını ve doyum sağlayıcı evlilik ilişkisinin stres ile depresyon arasındaki bağı zayıflattığını belirtmiştir.

Çalışmada Evlilik Doyum Ölçeği ile Evlilik Uyum Ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .67^{**}$), evlilik doyum ölçeğinin alt boyutları ile evlilik uyum ölçeği arasında cinsellik ($r = .44^{**}$) ve aile altboyutu ($r = .46^{**}$) açısından pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmış, evlilik uyum ölçeği ile evlilik doyum ölçeğinin benlik alt boyutu arasında ($r = .57^{**}$) pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İlgili yazın incelendiğinde evlilik doyum ve evlilik uyumu arasında birbirini destekleyen bir bağın olduğu görülmektedir. Crane ve ark. (1990), bireyin ergenlik ve çocuklukta kişilik uyumunun kişinin kuracağı evlilik ve aileye bakış açısını olumlu yönde etkileyebileceğini belirterek kişilik uyumunun eşler arasındaki evlilik uyumunu ve eşlerin ilişkiden aldıkları bireysel doyumunu etkileyeceğini belirtmiştir.

Hunsley ve Pinsent (1995), evlilik uyumunu eşlerin birlikteliği, bağlılığı, değişime açık olmaları, açık iletişim kurmaları, benzer kişilik özelliklerine sahip olmaları biçiminde ifade etmiş evlilik doyumunu ise eşlerin ilişkiden aldıkları bireysel doyum şeklinde belirtmiş ve eşler arasındaki evlilik uyumunun evlilik doyumunu olumlu olarak etkileyebileceğini vurgulamıştır.

Güvenirlilik Çalışmalarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Ölçeğin güvenirliliğini sınamak amacıyla madde-toplam puan korelasyonları, iç tutarlık katsayıları ve zamana karşı tutarlılığını sınamak için de test-tekrar test güvenirlilik katsayıları hesaplanmıştır.

EDÖ altölçeklerinin madde toplam korelasyonlarının, iç tutarlık katsayılarının yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Aile altölçeği madde toplam puan korelasyonları .59 ile .71; Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .83; Cinsellik altölçeği madde toplam puan korelasyonları .49-.73, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .81; Benlik altölçeği madde toplam puan korelasyonları .49 ile .67, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .75 arasında değişmektedir. Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı "1"e yaklaştıkça ölçek maddelerinin aynı niteliği ölçme oranı yükselmektedir (Özgüven, 1994). İç tutarlık katsayısı için genel kabul en az .70 olmasıdır (Tavşanlı, 2002). Her üç alt ölçeğin Cronbach alfa değeri 70'in üzerindedir. Ayrıca madde toplam puan korelasyonlarının en az .20 olması beklenir (Tavşanlı, 2002). Altölçeklerdeki madde toplam puan korelasyonlarının .30'un üzerinde olması alt ölçeklerdeki maddelerin ölçülen özelliklerle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

EDÖ'nün altölçeklerinin test tekrar test analizleri sonucunda elde edilen güvenirlilik katsayıları Aile altölçeği için .80, Cinsellik altölçeği için .83, Benlik altölçeği için ise .74 bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin belli zaman aralıkları içinde uygulanması durumunda kararlık göstereceği anlamına gelmektedir.

Öneriler

1. Evlilik doyumunu etkileyen birçok boyut olmakla birlikte bu çalışmada aile, cinsellik, benlik boyutları incelenmiştir. Daha sonra yapılabilecek ölçek

geliştirme çalışmalarında evlilik doyumunu etkileyebileceği düşünülen çocuk bakımı, ekonomik kazanç, ev işleri sorumluluğu, iletişim gibi boyutları kapsayan bir ölçek geliştirilebilir.

2. Bu çalışmada evli bireylerin doyumlarını bazı faktörler açısından değerlendiren ve sadece eş sistemini ele alan bir ölçek geliştirilmiştir. Fakat evliliği ve aile sistemini gelişimsel bir döngü üzerinde ele aldığımızda ailenin geçirdiği gelişim dönemlerine ait ortaya çıkabilecek problemleri ölçen ve dolayısıyla ailenin tüm sistemlerini (ebeveyn ve çocuk sistemleri gibi) değerlendirebilecek ölçekler geliştirilebilir. Böylece geliştirilen ölçekler aile ve evlilik terapisinde evlilik ilişkisi ile ilgili var olan sorunlar hakkında genel bilgi verebilir.
3. Bu çalışma evlilik doyumunu ölçmeye yönelik geliştirilen bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Evlilikte uyum da çok önemli bir kavramdır literatür incelendiğinde evlilik uyumuna dair çeviri ölçekler görülmektedir fakat uyarlama çalışmalarında kültürel farklılıklardan doğan sorunlar düşünüldüğünde kültüre özgü evlilik uyumunu ölçen bir ölçeğin geliştirilmesi ilgili yazına katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Beck, A.T., Epstein, N., Brown, G., Ster, R. A. (1988) An Inventory for measuring clinical anxiety: Psychometric properties. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, C. 56, SS. 893-897.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri analizi El Kitabı*. (1. Baskı) Pegem A Yayıncılık. Ankara.
- Byrne, B. M. (1998). **Structural equation modeling with LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic concepts, applications, and programming**. NJ: Lawrence Earlbaum Associates.
- Cohen, L.; Manion, L.; Morrison, K. (2001). *Research Methods in Educations*. (Fifth Ed.). Taylor and Fracis Group. London and Newyork.
- Cutler, H. A.; Radford, A. (1999). Adult Children of Alcoholics: adjustment to a college environment. *The Family Journal: Counseling and Therapy For Couples and Families*. C.7, SS. 148-153.

- Dimitrovsky, L.; Levy-Shiff, R.; Schattner-Zanaay, I. (2002). Dimensions of depression and perceptionism in pregnant and nonpregnant women: Their levels and interrelationships and their relationship to marital satisfaction. *The Journal of Psychology*. C.136, S.6, SS.631-646.
- Everett, C. A. (1990). The field of marital and family therapy. *Journal of Counselling and Development*, C.68, SS.498-502.
- Fincham, F. D.; Bradbury, T. N. (1987). The assesment of marital quality: A reevaluation. *Journal of Marriage and the Family*. C. 49, SS. 797-809.
- Farley, F. (1990). Type "T" behavior and families: introduction and backround to a new theory. *Family Psychologist*. C.6, SS.24-25.
- Fowers, B. J. (1993). Psychology as public philosophy: An illustration of the moral dimension of psychology with marital research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*. C. 13, SS. 124-136.
- Gladding, S.T. (2002). *Family Therapy. History, Theory and Practice*. Second Edition, Merrill Prentice Hall. SS.3-26.
- Glenn, N. D. (1990). Quantitative Research On Marital Quality In The 1980s: A Critical Review. *Journal of Marriage and The Family*. C.52, SS. 818-831.
- Glenn, N. D. (1991). The recent trend in marital success in the United States. *Journal of Marriage and The Family*. C.53, SS. 261-270.
- Guidubaldi, J.; Cleminshaw, H., K. (1985). The development of the Cleminshaw-Guidubaldi Parent Satsfaction Scale. *Journal of Clinical Child Psychology*. C.14, S.4, SS. 293-298.
- Greef, A. P. (2000). Characteristic of families that function well. *Journal of Family issues*, S. 21, SS. 948-962.
- Heyman, R. E.; Sayers, S. L.; Bellack, A. S. (1994). Global marital satisfaction versus marital adjustment: An empirical comparison of three measures. *Journal of Family Psychology*. S.8, SS. 432-446.

- Holman, T. B.; Larson, J. H. (1994). The Development and Predictive Validity of A New Assesment Intrument. *Family Relations*. C.43, S.1,SS.46-53.
- Hewitt, P. L.; Flett, G. L.; Mikail, S. F.(1995). Perfectionism and relationship adjustment in pain patients and their spouses. *Journal of Family Psychology*. C.9,SS.335-347.
- Hunsley, J.; Pinsent, C. (1995).Construct validity of the short forms of the Dyadic Adjustment Scale. *Family Relations*. C.44, S.3, SS.7-19.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1993). **LISREL 8: Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language**. Chicago, IL: Scientific Software International, Inc.
- Kitamura, R.; Shima, S.; Sugawara, M.; Toda, M. A. (1996). Clinical and psychosocial correlates of antenatal depression: A review. *Psychotherapy and Psychosomatics*. C.65, SS.117-123.
- Kline, R. B. (1998). **Principles and Practice of Structural Equation Modeling**. NY: The Guilford Press.
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*. S. 45, SS. 141-151.
- Olson, D. H. (1993). Circumplex model of marital and family systems: Assessing family functioning. (F. Walsh. Editör). *Normal Family Processes*. (2.Baskı). New York. SS. 104-137.
- O'Rourke, N.; Cappeliez, P. (2002). Development and validation of a couples measure of biased responding: The Marital Aggrandizement Scale. *Journal of Personality*. C. 78, S.2, SS.301-320.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*, Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Power, T. C.; Parke, R. D. (1984). Social network factors and transition to parenthood. *Sex Roles*. C.10, SS.949-972.
- Sabatelli, R.; Ronald, M. (1984). The Marital Comparison Level Index : A measure for assessing outcomes relative to expectations. *Journal of Marriage and the Family*. C. 46. S. 3, SS. 651-662.

- Saxton. L. (1982), Marriage. *The Nature of Marriage, The Individual, Marriage, and the Family*. (5.Baskı). Wadsworth Publishing Company Belmont, California A Division of Wadswort, Inc. SS. 216-224.
- Sokolski, D.M.; Hendrick,S.S. (1999). Marital satisfaction. *American Journal of Family Therapy*. C.26, SS.39-49.
- South, S. J.; Lloyd, K. M. (1995). Spousal Alternatives and Marital Dissolution.*American Sociological Review*. C.60, SS.21-35.
- Snyder, D. K. (1979). *Marital Satisfaction Inventory-Revised (MSI-R) Manual*. Los Angeles: Western Psychological Services.
- Tavşanlı, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tegin, B. (1980). Depresyonda bilişsel bozukluklar: beck modeline göre bir inceleme. Yayınlanmamış doktora tezi, H. Ü. Psikoloji Bölümü, Ankara.
- Terry, J.; Kottman, M. (1995). Working With Families. *Guidance and Counseling In The Elementary and Middle Schools*. SS. 254-281. Brown ve Benchmark Publishers.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilik Uyum Ölçeği Adaptasyon Çalışması. *3P Dergisi*. C.7, N.1. SS.50-57.
- Vaughn, M. J.; Baier, M. E. (1999). Reliability and validity of the relationship assesment scale. *American Journal of Family Therapy*. C. 27, S.2, SS. 137-139.
- Waldron-Hennessey, R.; Sabatelli, R. M. (1997). The Parental Comparison Level Index: A measure for assesing parental rewards and cost relative to expectstions. *Journal of Marriage and the Family*. C.59, S.4, SS.824-834.
- Warring, E. M.; Reddon, J. R. (1983). The measurement of intimacy in marriage: The Warring Intimacy Questionnaire. *Journal of Clinical Psychology*. C.39, SS.53-57.

***Bu makale Ç.Ü. Eğitim Fakültesinde Prof. Dr. Banu Yazgan İnanç danışmanlığında yapılan doktora tezi çalışmasının bir bölümüdür.**